

Bente Evensen og Kent R. Karoliussen

Erfaringer med Ungdata i nordnorske kommuner

- Fra de fra kommunale koordinatorenes perspektiv

Desember 2017

Innhold

1. Innledning	3
Generelt om Ungdata i Norge.....	3
Ungdata i Nord-Norge 2012-2016.....	4
Om spørreundersøkelsen blant koordinatorene.....	5
Rapportens innhold og oppbygning	6
2. Planlegging og gjennomføring av Ungdata	6
Koordinatorrollen.....	7
Organisering i tverretatlige arbeidsgruppe.....	8
Andre involverte	10
Forankring i kommunale planer	12
3. Ungdoms involvering i Ungdata	13
Deltakelse av Ungdomsråd	14
Annen involvering av ungdom.....	15
4. Ungdata sin status i kommunen	17
Bidrag til oversiktsarbeidet i kommunen	17
Status blant kommunale ledere og politikere	19
5. Bruk av resultatene fra Ungdata	21
Formidling av resultater	21
Oppmerksomhet på ulike temaer.....	22
6. Veiledning og støtte til gjennomføring av Ungdata	24
Støtte internt i egen kommune	24
Dokumenter og rapporter fra Nova	25
Veiledning fra KoRus-Nord	27
7. Anbefalinger til fremtidig gjennomføring av Ungdata	29
Litteraturliste	32

1. Innledning

I 2016 gjennomførte KoRus-Nord en undersøkelse blant koordinatorene for Ungdata i de nordnorske kommunene. Hensikten var å få mer kunnskap om hvordan kommunene planlegger, gjennomfører og tar i bruk Ungdata i folkehelsearbeidet. KoRus-Nord vil bruke denne kunnskapen til å gi bedre veiledning til kommuner.

Denne rapporten inneholder resultatene fra undersøkelsen og målet er å styrke arbeidet med Ungdata i kommunene. Derfor avslutter vi rapporten med å gi noen råd til kommunene som igjen skal gjennomføre Ungdata. Rådene er basert på resultatene fra denne undersøkelsen og våre erfaringer fra Ungdata i Nord-Norge.

Generelt om Ungdata i Norge

Ungdata er et kvalitetssikret og standardisert system for lokale spørreskjemaundersøkelser om ungdoms livsstil og levekår, og er tilpasset skoleelever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Undersøkelsen består av en grunnmodul med obligatoriske spørsmål, flere valgfrie spørsmål, og det er mulig å få med egenkomponerte spørsmål. Den er gratis for kommunene og kan gjennomføres hvert tredje år. Ungdata har kartlagt ungdoms levekår i 375 kommuner i Norge mellom 2010-2016, og vel 330 000 ungdommer i ungdomstrinnet og videregående opplæring har deltatt.

Ungdata er et verktøy til kommunalt plan- og utviklingsarbeid knyttet til folkehelse og forebyggende arbeid overfor ungdom. Resultatene fra lokal kartlegging kan sammenlignes med andre kommuner, fylke og nasjonale tall. Ungdata gir også muligheter for forskning på de unges levekår på regionalt og nasjonalt nivå.

Forskningsinstituttet NOVA ved Høgskolen i Oslo og Akershus og sju regionale kompetansesentre innen rusfeltet (herunder KoRus-Nord) har det faglige ansvaret for Ungdata, mens kommunene har ansvar for den lokale gjennomføringen.

Ungdatasamarbeidet er forankret i en skriftlig kontrakt som regulerer samarbeidet mellom de tre partene.

Ungdata bør forankres i kommuneledelsen ved rådmann eller kommunalleder, og alle kommunene skal ha en koordinator som har ansvar for å ivareta kommunens forpliktelser i Ungdata. Det anbefales at Ungdata tilknyttes tverretatlige arbeidsgrupper for å sikre bred oppslutning. Etter kartlegging mottar kommunene resultatene fra Nova. KoRus veileder kommunene i Ungdata-arbeidet.

Spørsmålene som elevene svarer på i Ungdata sorteres under følgende tema:

- **Foreldre og venner:** relasjon foreldre og barn, familieøkonomi, vennenettverk
- **Skole og framtid:** skoletrivsel og lekser, skulking, syn på framtida
- **Fritid:** organisert fritid, uteorientert fritid og shopping, mediebruk
- **Helse og trivsel:** psykisk helse, fysisk aktivitet, trivsel og mobbing
- **Tobakk og rus:** bruk av tobakk og alkohol, illegale rusmidler, tilgjengelighet
- **Risikoatferd og vold:** lovbrudd, kontakt med politiet, slåssing, vold og trusler

(Bakken, 2016)

Ungdata i Nord-Norge 2012-2016

I Nord-Norge er det 87 kommuner. I tillegg sorterer Svalbard under Troms fylke. 66 kommuner (inkludert Svalbard) har gjennomført Ungdata mellom 2012-2016. 11 av de nordnorske kommunene har færre enn 40 elever på ungdomstrinnet, og får av anonymitetshensyn ikke gjennomføre Ungdata. Gjennomføringsgraden er på 85 prosent, og drøye 30 prosent av kommunene har kartlagt to ganger. Det er ingen som har kartlagt mer enn to ganger.

Tabellen viser antall kommuner og antall elever som har gjennomført Ungdata.

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Sum
Antall kommuner	1	4	26	14	12 *	31 **	
Antall elever	173	459	4388	3699	3886	3591	16196

* 4 kommuner gjennomførte for andre gang ** 18 kommuner gjennomførte for andre gang

I Nordland fylke har 37 av 44 kommuner gjennomført Ungdata. Fire kommuner har for få elever til å gjennomføre. I Troms fylke har 17 av 25 kommuner gjennomført, mens seks kommuner har for få elever på ungdomstrinnet til at de kan gjennomføre Ungdata alene. I Finnmark fylke har 13 av 19 kommuner gjennomført, og fem kommuner har for få elever til å gjennomføre. Alle nordnorske kommuner har fått tilbud om Ungdata fra KoRus-Nord¹.

KoRus-Nord bistår kommunene i Nord-Norge gjennom hele prosessen; med planlegging av Ungdata, utforming av spørreskjema, veiledning i gjennomføringen, tolkning av resultatene og i noen tilfeller oppfølging etter Ungdata. KoRus-Nord har presentert resultatene i nesten samtlige deltakende kommuner i regionen. Flere steder har vi også deltatt i lokale drøftinger

¹ De kommunene som har for få elever til å gjennomføre alene blir rådet til å gjennomføre sammen med nabokommune(r).

av resultatene fra undersøkelsen. I utvalgte kommuner har KoRus samarbeidet tettere med kommunene i forhold til utfordringsbildet avdekket gjennom Ungdata.

Om spørreundersøkelsen blant koordinatorene

Respondentene i denne undersøkelsen er de kommunale Ungdata-koordinatorene. Med å velge koordinatorene som informanter var vi bevisste på at det var deres subjektive opplevelse vi fikk ta del i. Dersom vi hadde spurt rådmennene, oppvekstleder eller andre, kunne vi fått et andre funn i undersøkelsen.

Vi har stilt spørsmål om hele Ungdata-prosessen, fra planlegging og gjennomføring av kartleggingen, til bruk av resultatene. Noen kommuner har gjennomført Ungdata to ganger, og bruker resultatene i arbeidet med ungdoms levekår. Andre kommuner har nylig gjennomført Ungdata for første gang, og har ikke rukket å ta i bruk resultatene fra kartleggingen. Svarene fra respondentene bærer preg av dette.

Vi som har gjennomført undersøkelsen er ansatt på KoRus-Nord og har i perioder nær kontakt med enkelte av Ungdata-koordinatorene. Vår kjennskap til koordinatorene kan ha påvirket dem til å stille opp som respondenter, også i grad av ærlighet i det de har formidlet. Våre erfaringer fra veiledningsarbeidet med Ungdata har naturlig nok påvirket utformingen av undersøkelsen, og gitt utfordringer med tanke på å ha tilstrekkelig distanse i rapporteringen. Vi har forsøkt å være bevisste på disse forholdene gjennom hele prosessen.

Undersøkelsen ble utformet som web-basert spørreskjemaundersøkelse og bestod av 34 spørsmål med forhåndsdefinerte svaralternativer. Alle respondentene svarte på alle disse spørsmålene. Undersøkelsen bestod også av 16 åpne spørsmål, noe som ga oss fyldige kommentarer.

Resultatene fra spørsmålene med forhåndsdefinerte svaralternativer presenteres i søylediagrammer. Spørsmål med graderte svar (1-6) presenteres i kakediagrammer, og for å gjøre dem leservennlig har vi omkodet graderingen slik:

1-2 I stor grad, 3-4 Verken eller og 5-6 I liten grad. Gjelder figur 3, 10, 11, 12, 13.

1-2 Fornøyd, 3-4 Verken eller og 5-6 Lite fornøyd. Gjelder figur 16-19.

Sitater fra svarene til de åpne spørsmålene er brukt til å utdype de øvrige resultatene.

I enkelte figurer er andelen som har svart «Annet» og «Vet ikke» høy. Dette kan blant annet skyldes at svaralternativene ikke var utfyllende nok, eller at koordinatorene ikke har kunnskap eller erfaringer om det som det ble spurt om.

Undersøkelsen ble sendt til koordinatorene i de 66 kommunene som har tatt i bruk Ungdata. Vi mottok 56 svar, noe som ga en svarprosenten på 85 prosent.

I denne rapporten omtales respondentene som Ungdata-koordinatører og koordinatører. Undersøkelsen som Ungdata-koordinatorene har svart på, benevnes som undersøkelsen, mens den spørreundersøkelsen som elevene har svart på omtales som Ungdata eller Ungdata-undersøkelsen.

Rapportens innhold og oppbygning

Videre i rapporten presenterer vi resultatene fra undersøkelsen, tematisert i følgende kapitler:

- 2 Planlegging og gjennomføring av Ungdataundersøkelsen
- 3 Ungdoms involvering i Ungdata
- 4 Undersøkelsens status i kommunen
- 5 Bruk av resultatene
- 6 Veiledning og støtte til gjennomføring av Ungdata
- 7 Anbefalinger til (ny) gjennomføring av Ungdata

Hvert kapittel (2-6) starter med en innledning. Videre presenteres resultatene ved hjelp av figurer som viser svarfordelingen på spørsmålene. Kommentarer fra koordinatorene som utfyller og supplerer resultatene fra figurene presenteres også. Hvert kapittel avsluttes med en oppsummering.

På bakgrunn av svar og kommentarer fra koordinatorene i denne undersøkelsen, samt våre erfaringer med Ungdata, gir vi i kapittel 7 anbefalinger til kommuner som skal gjennomføre Ungdata på nytt.

2. Planlegging og gjennomføring av Ungdata

Ungdata i kommunene reguleres gjennom en skriftlig avtale mellom kommunen, Nova og KoRus. Avtalen regulerer partenes ansvar og plikter tilknyttet Ungdata, og inneholder både oppgaver som skal gjøres og oppgaver som bør gjøres. Kommunene *skal* for eksempel opprette en koordinator til å lede planleggingen og gjennomføringen av Ungdata, og være bindeleddet mellom kommunen og KoRus/Nova. Når det gjelder kommunal forankring av Ungdata, står det at undersøkelsen *bør* forankres på rådmann- eller kommunalledernivå. Ut over dette regulerer ikke avtalen forankring i ledelse eller plandokumenter.

Kommunene må bestemme hvem som skal koordinere Ungdata og hvilke fagpersoner, etater og nivåer i kommunen som skal involveres i arbeidet. Gode planprosesser kan legge til rette for forankring av Ungdata i kommunale planer og i ledelsen, og sikre at Ungdata tas i bruk som et verktøy i folkehelsearbeidet.

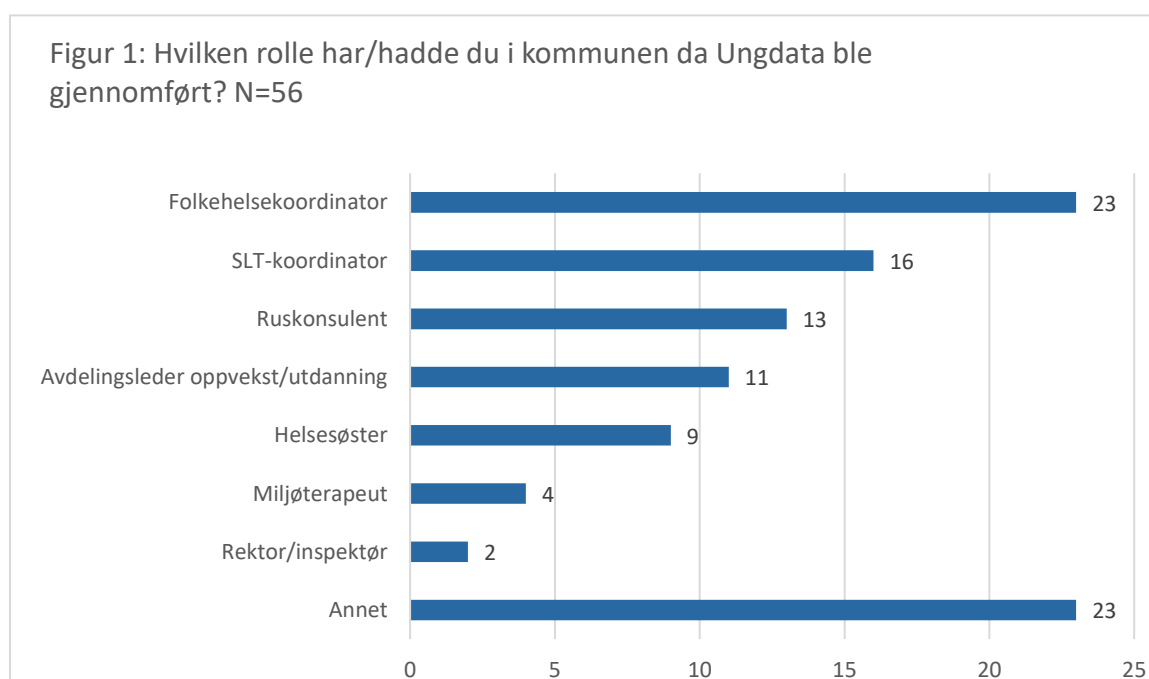
KoRus-Nord ønsket å få kunnskap om den organisatoriske konteksten som koordinatorene i Nord-Norge jobber i knyttet Ungdata, og stilte følgende spørsmål:

- *Hvilken rolle har du/hadde du i kommunen da Ungdata ble gjennomført?*
- *Har/hadde dere ei arbeidsgruppe i kommunen som arbeider med Ungdata?*
- *Hvem, i tillegg til deg, har hatt en sentral rolle i planlegging og/eller gjennomføring av Ungdata-undersøkelsen i kommunen?*
- *Hvem, i tillegg til deg, har hatt en sentral rolle i arbeidet med oppfølging av resultatene fra Ungdata-undersøkelsen i kommunen?*
- *Er Ungdata-undersøkelsen forankret i kommunalt planverk?*

Videre presenteres figurer som viser svarfordelingen på spørsmålene, samt sitater fra koordinatorenes svar på åpne spørsmål.

Koordinatorrollen

Kommunen utnevner som nevnt en Ungdata-koordinator som skal ivareta kommunens forpliktelser i Ungdata. Denne rollen blir sentral i kommunens arbeid med Ungdata, og vi ønsket å vite hvilken stilling denne rollen legges til.

Figur 1 viser at 23 prosent av koordinatorene er ansatt som folkehelsekoordinator og 16 prosent er SLT-koordinatorer. De øvrige er ruskonsulenter, avdelingsledere innen oppvekst, helsesøstre, rektor/inspektør, miljøterapeuter og koordinator for folkehelseplanarbeidet. Det var tre andre svaralternativer som ingen krysset av for: utekontakt, lærer eller avdelingsleder helse/sosial. Relativt mange har svart «Annet» (23 prosent), og i kommentarene var det nevnt svært mange forskjellige stillinger.

Hvilken stilling Ungdata tilknyttes kan tenkes å få betydning for hvordan det jobbes med Ungdata i kommunen, og hvem andre som involveres i arbeidet. Her er et par kommentarer om det:

«Jeg koordinerte planlegging, gjennomføring og etterarbeid ovenfor skoler, politikere og andre i kommunen.»

«(...) Noe som medfører at jeg bringer inn folkehelseperspektiv i alle plansaker, lager folkehelseoversikt for kommunen (...)»

Flere kommuner har ulik Ungdata-koordinator ved første og andre gangs gjennomføring, noe som kommenteres som uheldig:

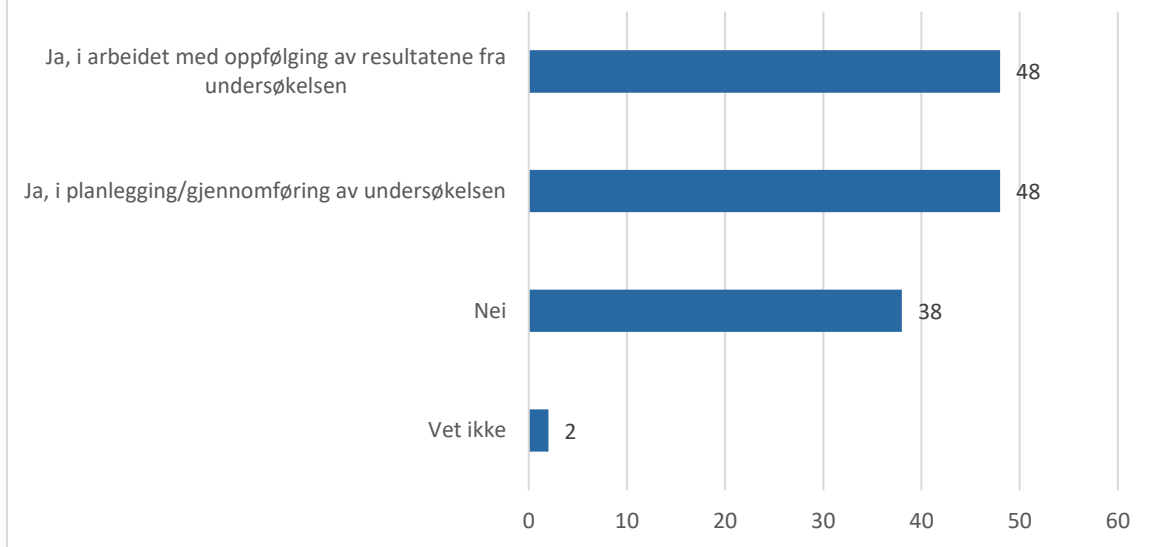
«Det største problemet er at nøkkelpersoner i kommunen er byttet ut (...). Derfor tror jeg Ungdata er så pass lite prioritert.»

Kommunene står fritt til å velge hvem som skal koordinere Ungdata og ivareta kommunens forpliktelser, og det viser seg at det er mange ulike fagfolk som fyller denne rollen.

Organisering i tverretatlige arbeidsgruppe

I veilederen «Veileder for kommuner» (Nova, 2016) anbefales kommunen å organisere Ungdata i tverretatlige arbeidsgrupper, for å sikre bred oppslutning om gjennomføring og oppfølging.

Figur 2: Har/hadde dere ei arbeidsgruppe i kommunen som arbeider med Ungdata? (Du kan sette flere kryss) N= 56

Figur 2 viser at nær halvparten av koordinatorene rapporterer at kommunene har organisert Ungdata i arbeidsgrupper i planleggingsfasen og/eller i oppfølging av resultatene fra undersøkelsen.

De kommunale arbeidsgruppene som Ungdata er tilknyttet er i følge koordinatorene ulikt sammensatt:

«Forebyggende team barn og unge bestående av ledere på tvers av organisasjonen»

«Tverrfaglig forum sammensatt av ruskoordinator, skole, barnehage, helsesøster, folkehelsekoordinator, barnevern og PPT (pedagogisk, psykologisk tjeneste)»

«Arbeidsgruppe bestående av NAV, ruskonsulent, helsesøster, koordinator for lokalt prosjekt, rådgivere fra skole og psykisk helse»

Organisering i arbeidsgrupper bestående av ulike etater, vil kunne sikre tilpassing av undersøkelsen til det kommunen ønsker data på. Denne kommunen knyttet Ungdata til et tverrfaglig team tidlig i prosessen, og valgte tilleggs-spørsmål til undersøkelsen i tverrfaglig team:

«Vi har et tverrfaglig team for barn og unge i kommunen og disse har vært med på å bestemme hvilke spørsmål som skulle være med (hva de ulike enhetene lurte på?) og vi har gått gjennom resultatene i fellesskap og diskutert rundt disse.»

En stor andel (38 prosent) av kommunene har ikke organisert Ungdata-arbeidet i arbeidsgrupper. Her er en kommentar fra en av koordinatorene vedrørende dette:

«Etter første gangs Ungdata-kartlegging, har jeg gjort meg noen erfaringer som kommer til nytte ved neste kartlegging. Jeg ser viktigheten i å engasjere flere aktører i forkant og tidlig snakke om hvordan resultatene kan benyttes, både for å iverksette nødvendige tiltak og styrke forebyggende arbeid.»

Det kan være utfordrende å være ansvarlig for Ungdata når arbeidet ikke er tilknyttet ei arbeidsgruppe:

«(....) Føler jeg står veldig alene.»

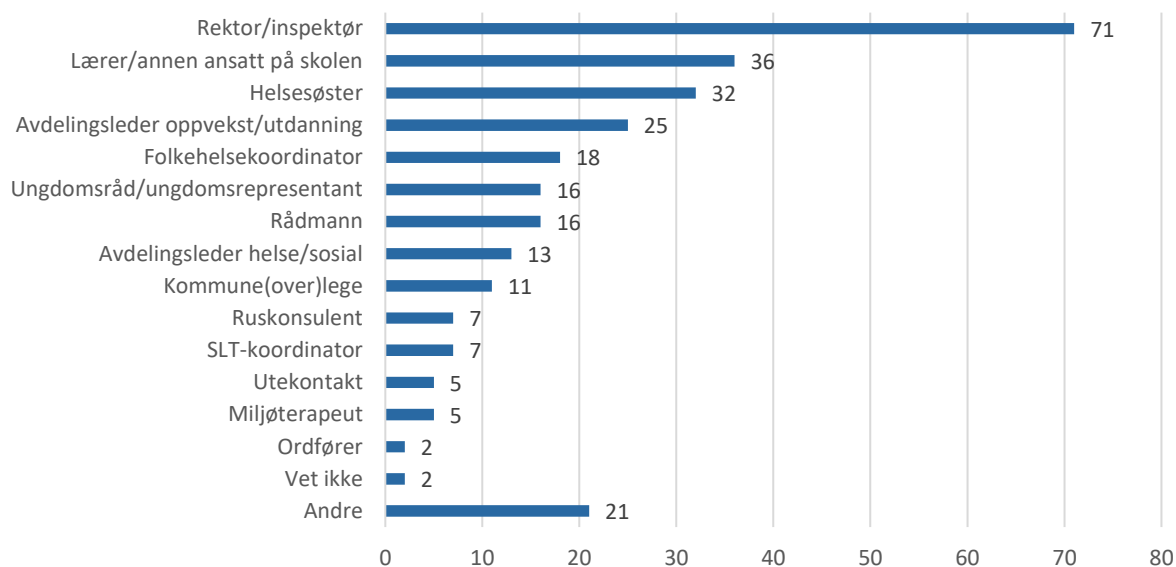
Det er altså ulikt om kommunene organiserer Ungdata i tverretatlige grupper, hvordan disse gruppene er sammensatt og hvordan det jobbes med Ungdata i gruppene.

Andre involverte

KoRus ønsket å få innblikk i hvilke faggrupper/ansatte som har sentrale roller i arbeidet med Ungdata, og hvilke nivåer i kommunen som involveres. Det er også interessant å se om det er ulike andre ansatte som involveres i planlegging/gjennomføring og i oppfølging etter kartlegging.

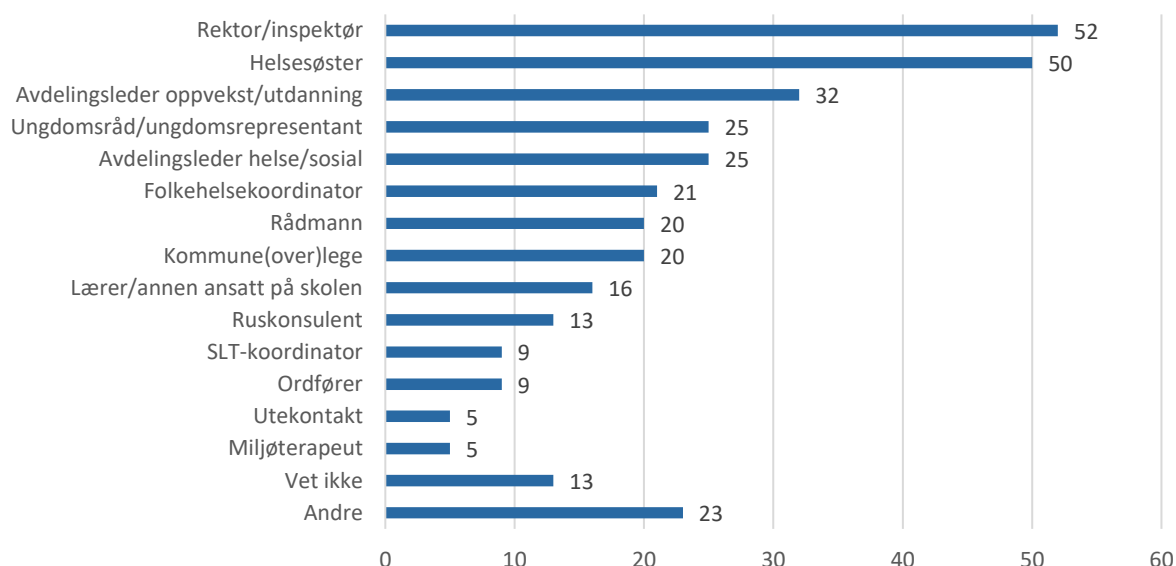
Planlegging og gjennomføring av Ungdata, er arbeidet knyttet til den praktiske gjennomføringen av Ungdata. Herunder planlegging, tilrettelegging og gjennomføringen av kartleggingen. Oppfølging av resultatene omfatter formidling av resultater internt til ansatte i kommunen, politikere, elever, foresatte og andre, samt bruk av resultatene fra Ungdata i kommunens arbeid tilknyttet ungdoms oppvekstforhold.

Figur 3: Hvem, i tillegg til deg, har hatt en sentral rolle i planlegging og/eller gjennomføring av Ungdata-undersøkelsen i kommunen? (Du kan sette flere kryss) N=56

Figur 3 viser hva koordinatorene har svart om hvem i kommunen som hadde sentrale roller i planlegging og/eller gjennomføring av undersøkelsen.

Figur 4: Hvem, i tillegg til deg, har hatt en sentral rolle i arbeidet med oppfølging av Ungdata-undersøkelsen i kommunen? (Du kan sette flere kryss) N=56

Figur 4 viser hva koordinatorene svarer om hvem som har roller i oppfølgingen av Ungdata.

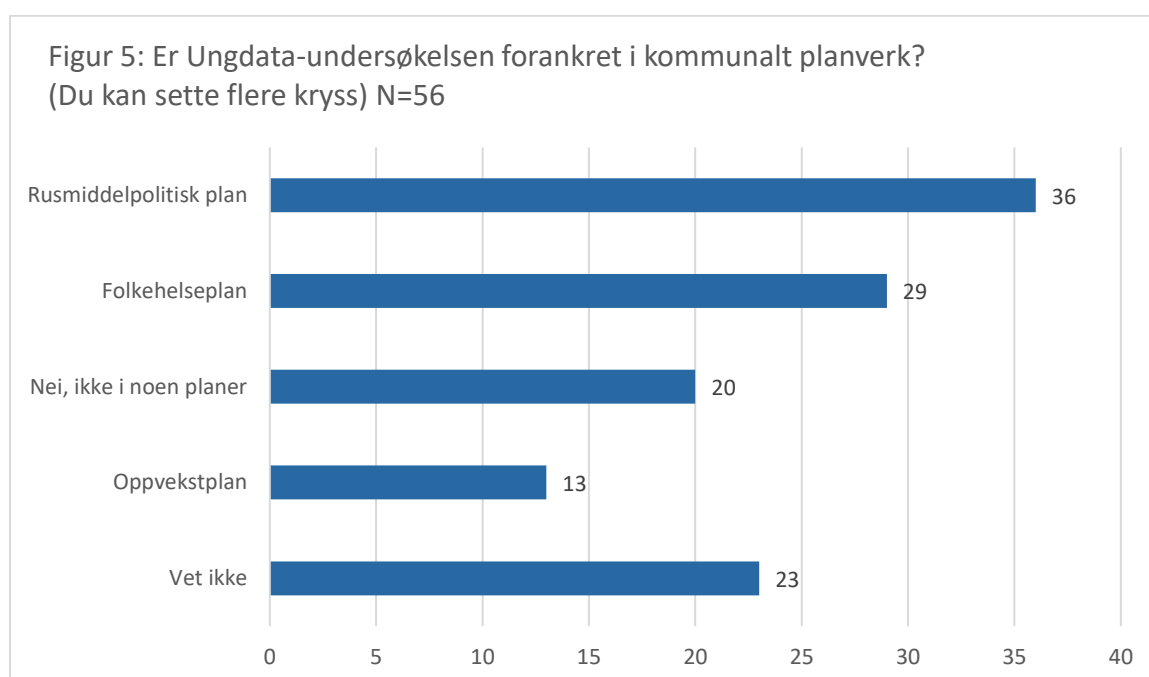
I figur 3 og 4 ser vi at det er mange ansatte som har sentrale roller i begge fasene av Ungdata-arbeidet i kommunene. Både fagansatte og ledere i ulike avdelinger/etater er involvert, og flere engasjeres i arbeidet med oppfølging av resultatene.

Skolens ansatte ved rektor/inspektør (71 prosent) og lærer/annen ansatt på skolen (36 prosent) har vært mer sentrale i gjennomføring av Ungdata, enn i oppfølging av resultatene (hhv 52 og 16 prosent). Rektor/inspektør og Helsesøster har sentrale roller i oppfølging av resultatene i 50 prosent av kommunene, og er de faggruppene som er involvert i flest kommuner. I kategorien «andre» nevnes habiliteringsteam, PPT, politi, leder for kulturavdelingen og ulike ressursgrupper i kommunen tilknyttet barn og unge.

Det kommenteres til dette spørsmålet at flere kommuner nylig har mottatt resultatene fra Ungdata, og at de ikke har startet med oppfølgingsarbeidet.

Forankring i kommunale planer

I formålet til Plan- og bygningsloven heter det at barn og unges oppvekstvilkår skal ivaretas i planleggingen. I flg folkehelseslovens § 5 skal kommunen ha «nødvendig oversikt over helstilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne». Formålet med Ungdata-undersøkelsene er at de skal gi kunnskap om ungdoms oppvekst lokalt, og gi et grunnlag for kommunalt- og fylkeskommunalt planarbeid knyttet til folkehelse og forebyggende arbeid overfor ungdom. Vi spurte koordinatorene om planforankring.

Figur 5 viser at 36 prosent rapporterer at Ungdata er forankret i rusmiddelpolitisk handlingsplan og 29 prosent svarer at undersøkelsen er forankret i folkehelseplan. Hele 23 prosent av koordinatorene svarer at de ikke vet om Ungdata er forankret i planverk.

Flere har i kommentarfeltet nevnt forankring i andre planer enn dem som var gitt som svaralternativer. Eksempler på dette er: «Plan for barn og unge», «Helse- og omsorgsplan», «Alkoholpolitisk plan» og «Kommuneplanens samfunnsdel». Dette viser at Ungdata forankres i mange kommunale planer på ulike nivå rundt om i kommunene.

Oppsummering

Koordinatorrollen i Ungdata fylles av mange ulike faggrupper i kommunene, men det er en overvekt av kommuner som har valgt folkehelsekoordinator til å koordinere Ungdata. Flere kommuner har ulik koordinator ved første og andre gangs gjennomføring. Omkring halvparten av koordinatorene har en arbeidsgruppe å støtte seg til, noe som også anbefales av NOVA og KoRus-Nord. Arbeidsgruppene er ulikt sammensatt, men bærer preg av tverrfaglighet. I tillegg til koordinator involveres mange ulike fagpersoner, ledere og politikere i Ungdata. Flere av disse har sentrale roller når dataene tas i bruk i kommunen. Ungdata er forankret i kommunale planer på ulike nivå, men i mange kommuner er ikke undersøkelsen forankret i noen planverk.

3. Ungdoms involvering i Ungdata

Formålet med Ungdata er å skaffe kunnskap om ulike sider ved ungdoms livsstil og levekår, og bruke kunnskapen i kommunalt plan – og utviklingsarbeid på folkehelseområdet.

Fra myndighetenes side er det et mål om at barn- og unges deltakelse i lokalsamfunnet skal styrkes (Meld. St. 19, 2014-2015). Dette reguleres også gjennom Plan og bygningslovens §5.1: «kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge» (Lovdata, 2017).

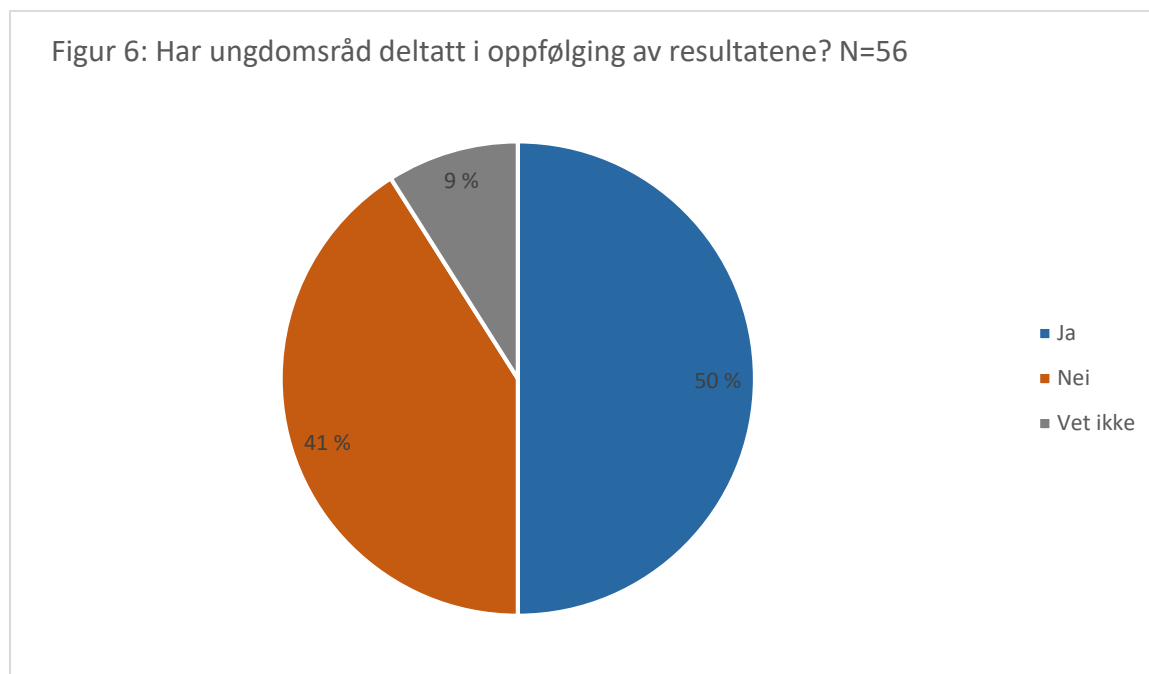
På bakgrunn av dette bør kommunene involvere ungdommene i arbeidet tilknyttet Ungdata. Ungdata kan brukes som et verktøy for å involvere ungdom lokalt. For eksempel kan det være at ungdom i samfunnsfagtimene på skolen reflekterer over den lokale ruskulturen basert på svar i Ungdata-undersøkelsen. Et annet eksempel kan være at ungdomsrepresentanter inviteres til kommunestyret når barne- og unges levekår diskuteres

med utgangspunkt i Ungdata. Vi stilte følgende spørsmål tilknyttet involvering av Ungdom i oppfølging av resultatene:

- Har ungdomsråd deltatt i oppfølging av resultatene?
- Har resultatene fra Ungdata-undersøkelsen vært tema på skolen?
- Har ungdom på annet vis vært involvert i oppfølging av resultatene?

Deltakelse av Ungdomsråd

Kommunale ungdomsråd kan være med på å sikre deltakelse av ungdom i utvikling av tjenestetilbud og i avgjørelsesprosesser. Kommunene er ikke pålagt å ha ungdomsråd, men koordinatorene i 80 prosent av kommunene i denne undersøkelsen har rapportert at kommunen har et slikt råd.

Figur 6 viser at halvparten av koordinatorene svarer at ungdomsrådet har deltatt i oppfølgingen av Ungdata-undersøkelsen i kommunen. Her er et sitat fra en koordinator i en kommune der ungdomsrådet har medvirket i revidering av kommunens rusplan:

«Folkehelsekoordinator er kontaktperson for ungdomsrådet og tar opp ulike saker med disse. Seneste sak har vært revidering av rusplan i kommunen og her diskuterte de Ungdata-resultater og virkemidler for å redusere debutalder og mengde.»

Enkelte kommuner har barne- og ungdomsråd, og her ser vi at de unges stemme kan være med på å påvirke politikerne i saker som angår dem:

«Barne- og ungdomsrådet har flere ganger benyttet åpen talerstol i kommunestyret for å fronte saker de er opptatt av. Oppfatter at politikere lytter til ungdommenes stemme og tar det på alvor.»

I noen kommuner forklares manglende ungdomsinvolvering med at de gikk for fort frem da de tok i bruk Ungdata, og vil slippe til ungdom ved neste gjennomføring:

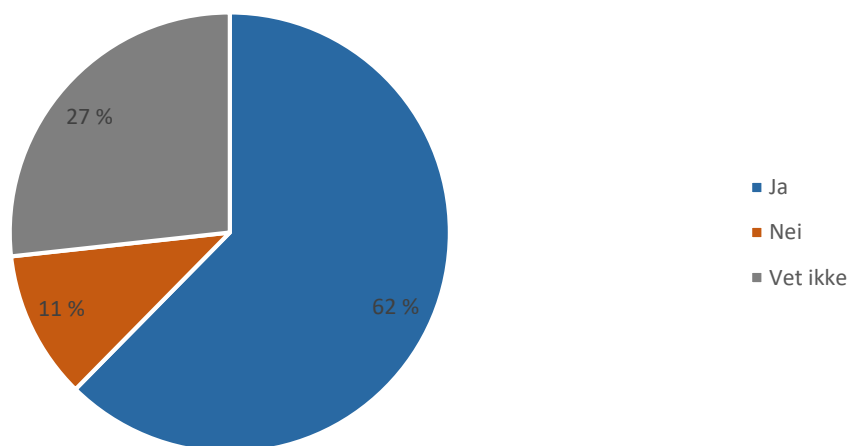
«Siden dette var første kartlegging i kommunen, så gikk ting litt fort i svingene. Ved neste Ungdata-kartlegging skal ungdomsråd og elevråd inviteres inn i prosessen både ved planlegging og oppfølging av resultatene.»

I siste kommentar bringes også elevråd inn som aktuell medvirker i Ungdata. I følge Opplæringsloven §11.2 skal alle skoler med årstrinnene 8-10 ha elevråd som skal arbeide for et godt lærings- og skolemiljø, og også påvirke saker som gjelder nærmiljøet til elevene (lovdata.no).

Annen involvering av ungdom

Ungdommene som har svart på Ungdata-undersøkelsen har gjort det i skoletiden, og alle foreldrene har vært orientert om det. Skolene kan derfor være en arena for å gi informasjon om resultatene tilbake til elevene, samt deres foresatte, skolens ansatte og skolens samarbeidspartnere. Temaer fra Ungdata kan også brukes i undervisningen, der for eksempel lokale funn løftes opp til diskusjon. Resultatene fra Ungdata kan settes i fokus på ulike måter, og vi spurte koordinatorene om de hadde vært tema på skolen i deres kommune:

Figur 7: Har resultatene fra Ungdata-undersøkelsen vært tema på skolen? N=56

Figur 7 viser at resultatene fra Ungdata har vært tema på skolen i 62 prosent av kommunene. I kommentarfeltet til spørsmålet kommer det frem at skolene informerer om, og bruker resultatene på Ungdata på ulike måter:

«Elevene har vært (...) informert om resultatet på undersøkelsen og det er på diverse ungdomssamlinger snakket om hva som kan være grunnen til at det er slik.»

«Ungdata har vært tema blant rektor, lærere, og foreldre, noe som ikke nødvendigvis involverer elevene i særlig grad.»

Ungdata brukes også som grunnlag for skole-hjem samarbeid:

«Ungdommene har fått gjennomgå resultatet av Ungdata på skolen, og fått invitasjon til å være med på oppfølgingsmøte sammen med foreldrene.»

De aller fleste kommunene bringer resultatene fra Ungdata tilbake til skolene, noen i form av informasjon til elever, andre har Ungdata som tema i personalgruppa og på møte med foresatte.

På det åpne spørsmålet om koordinatorene hadde innspill til hvordan ungdommene kan involveres i Ungdata, fikk vi 29 innspill. Det vil si at mer enn halvparten av koordinatorene formidlet mulige måter å involvere ungdom i Ungdata, og ulike arenaer for involvering:

«Det har vært tett samarbeid med ungdommene i forkant (av Ungdata-undersøkelsen) med infomøter sammen med helsesøster»

«Komme i gang med kommunikasjon med ungdommen ved hjelp av klassens time på skolen, ungdomsråd og ungdomsrepresentanter i skolens samarbeidsutvalg»

«Det bør være minst mulig avstand mellom ungdom og de som kan fatte bestemmelse for ungdom. Skal det fattes politiske vedtak må de være med på møter der de fattes. Skal en tjeneste som gir tjenester for ungdommer utvikles, må de spørre ungdommer om råd»

«Ungdom må inviteres inn på arenaer hvor de er trygge. Vanlige folkemøter fungerer «dårlig». Systematisk utvikling av samhandling mellom ungdomsråd og elevrådene på skolene er lurt, tror jeg. Vi har begynt den jobben. Plukke ut ungdommer som brenner, ta vare på de og «dyrke de» i form av å la de slippe til. La de få bruke egne uttrykk, anvende artig metodikk som involverer og som inkluderer, facilitering!»

Koordinatorene peker på viktigheten av å ta ungdommene med gjennom hele Ungdataprosessen, fra planlegging av kartleggingen til bruk av resultatene. Bruk av formelle systemer som samarbeidsutvalg og ungdomsråd fremmes, samt nærhet mellom ungdom og dem som fatter beslutninger om tjenester for ungdommer.

Oppsummering

Koordinatorerne rapporterer at 85 prosent av kommunen har et ungdomsråd. Likevel involverer kun halvparten av kommunene ungdomsrådene i Ungdata. Videre er det vel 60 prosent som svarer bekreftende på at resultatene fra Ungdata «har vært tema på skolen». Mange fremmer gode eksempler på involvering av ungdom, som å løfte frem Ungdata i klassens time, at vedtak om ungdom må fattes på møter der ungdommene er og anvende metodikk som involverer og inkluderer. Flere av koordinatorene kommenterer at de må bli bedre på involvering, og noen sier de jobber mer med å involvere ungdom ved andre gangs gjennomføring.

4. Ungdata sin status i kommunen

Ungdata ansees som en viktig kunnskapskilde til nasjonal ungdomsforskning, og til kommunenes arbeid med ungdomssatsinger. Utvalgte indikatorer fra Ungdata-undersøkelsen er fra 2016 med i de kommunale folkehelseprofilene, og er viktige bidrag til kommunens arbeid med å skaffe seg oversikt over helsetilstanden i befolkningen (Bakken, 2016).

Ungdata sin status i kommuneorganisasjonen kan tenkes å ha betydning for om undersøkelsen skaper lokalt engasjement, og legges til grunn for kommunens arbeid rettet mot ungdom. Koordinatorerne ble spurt om deres oppfatning av om Ungdata ansees som et nyttig verktøy, og hvilken status undersøkelsen har i administrativ og politisk ledelse i kommunene:

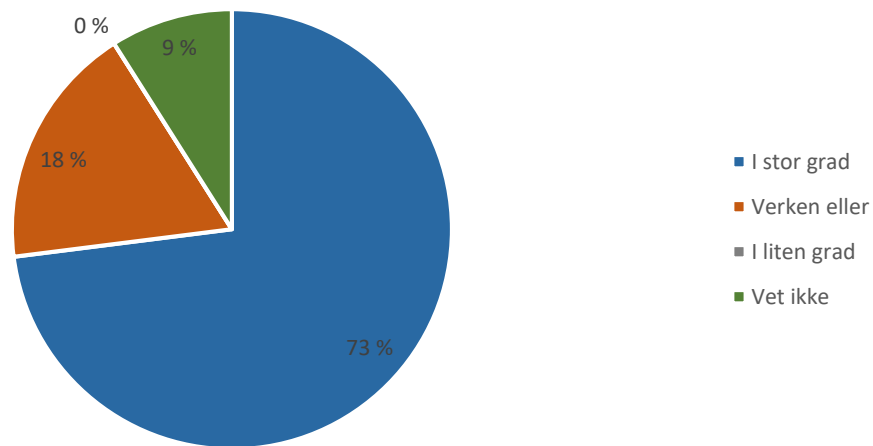
- *Oppfattes Ungdata å være nyttig for oversiktsarbeidet i kommunen?*
- *Har Ungdata status blant kommunale ledere?*
- *Har Ungdata status blant politikere i kommunen?*

Bidrag til oversiktsarbeidet i kommunen

For at kommunene skal kunne gjennomføre og iverksette gode tiltak på folkehelseområdet trenger de å skaffe seg en oversikt over helsetilstanden og påvirkningsfaktorer.

Helsedirektoratet har utviklet en veileder som gir kommunene tips til hvordan de kan skaffe seg denne oversikten, og her pekes Ungdata på som et av bidragene i oversiktsarbeidet om barn og unge (Helsedirektoratet, 2013).

Figur 8: Oppfattes Ungdata å være nyttig for oversiktsarbeidet i kommunen? N=56

Figur 8 viser at 73 prosent av koordinatorene mener at undersøkelsen i stor grad er nyttig for oversiktsarbeidet i kommunen. Kommentarer til dette spørsmålet viser at flere har gått fra å synse til å vite, og resultatene danner grunnlag for ulike planer og tiltak:

«Resultatene er tatt med i oversiktsdokumentet Folkehelse i kommunen som danner grunnlag for planer, strategier og tiltak.»

«(...) har vært et svært verdifullt redskap å bruke. Før har vi synset mye, nå fikk vi konkrete tall.»

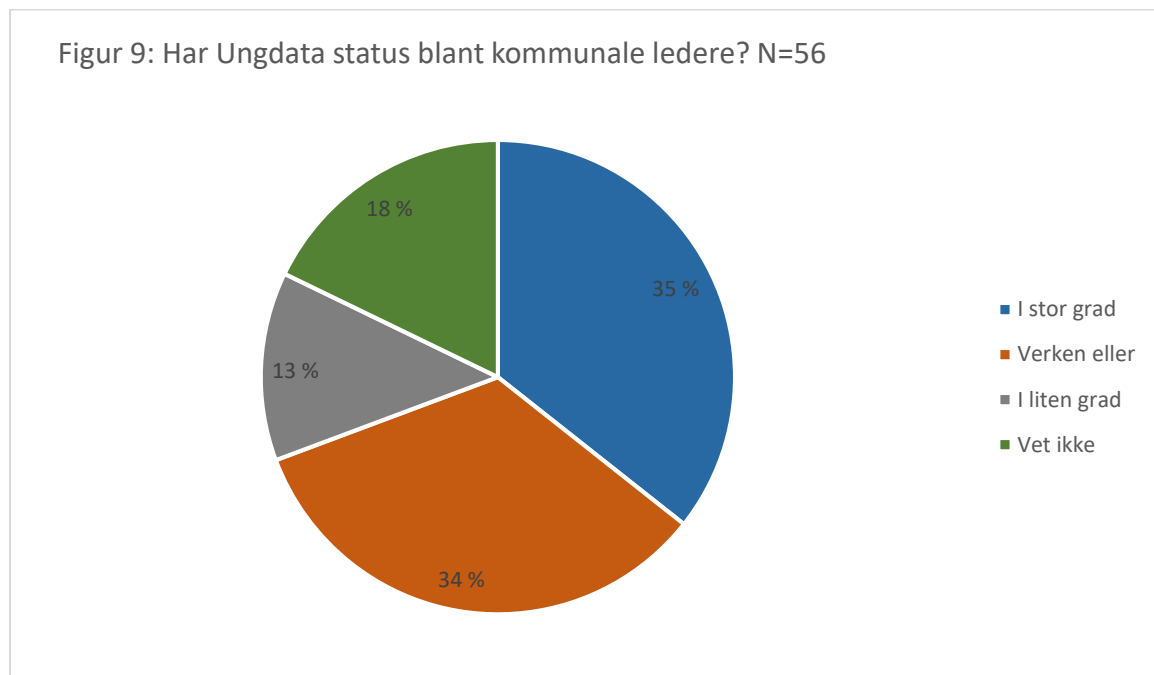
Koordinatorer i noen kommuner mener at kommunen kan utnytte kunnskapen som Ungdata gir bedre i oversiktsarbeidet:

«Som folkehelsekoordinator oppfattes Ungdata som et svært viktig og nyttig verktøy, men det er lite kjent og brukt av andre tjenester i kommunen.»

De aller fleste koordinatorene mener at Ungdata anses som nyttig for oversiktsarbeidet, og brukes som grunnlag for planer, strategier og tiltak, men noen opplever også at verktøyet er lite kjent og brukt av andre i kommunen.

Status blant kommunale ledere og politikere

Ungdatakoordinator skal ivareta kommunens forpliktelser i Ungdata, men for å sikre en best mulig bruk av kunnskapene fra kartleggingen vil forankring i kommunal ledelse være viktig. Vi ønsket å få innblikk i koordinatorenes mening om hvilken status Ungdata har blant kommunale ledere og politikere i kommunen. Figur 9 og 10 viser svarfordelingen på spørsmål om dette.

I figur 9 ser vi at kun 36 prosent av koordinatorene mener at Ungdata i stor grad har status blant *kommunale ledere*. Det kommenteres både at det er interesse for Ungdata og at det er vanskelig å få forståelse for at Ungdata er nyttig:

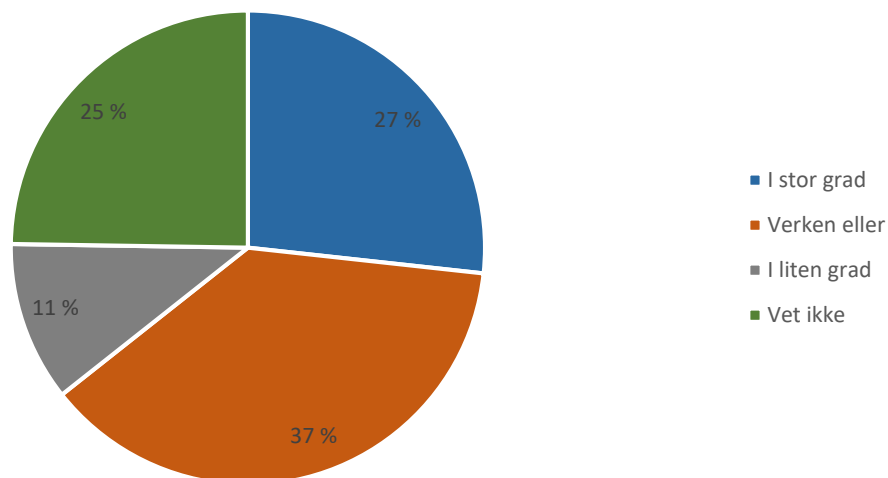
«Svært mange ledere som jobber med barn og unge er interessert.»

«Det er vanskelig å få forståelse for at Ungdata er et viktig verktøy som må brukes aktivt i kommunen (...).»

Flere koordinatører kommenterer at det er vanskelig å svare på spørsmålet siden de nylig har gjennomført undersøkelsen, og en relativt stor andel av koordinatorene svarer «Vet ikke».

I figuren under presenteres resultatene på spørsmålet om status blant politikere:

Figur 10: Har Ungdata status blant politikere i kommunen? N=56

Figur 10 viser at kun 27 prosent svarer at Ungdata i stor grad har status blant politikere i kommunen. Kommentarene til dette spørsmålet dreier seg for det meste om at politikere har fått informasjon om Ungdata:

«(...) Politikerne satt stor pris på å få informasjon om ungdoms levekår i kommunen»

«(...)Veldig nyttig å legge frem i kommunestyremøter.»

I «Veileder for kommuner» (Nova, 2016) bes kommunene forankre undersøkelsen i politiske utvalg/kommunestyre for å sikre god bruk av resultatene. Hvorvidt undersøkelsen har status blant administrativ og politisk ledelse vil være vanskelig å måle. Det vi får svar på i denne undersøkelsen er koordinatorenes mening om Ungdata sin status i kommunen.

Oppsummering

Flesteparten (73 prosent) av koordinatorene oppfatter Ungdata som et nyttig verktøy til oversiktsarbeidet, og det kommenteres at resultatene brukes som grunnlag for planer, strategier og tiltak. Men, det kommer også frem at noen synes det er vanskelig å få forståelse for at Ungdata er et viktig verktøy som må brukes aktivt i kommunen.

Om lag en tredjedel svarer at Ungdata har status blant kommunale ledere, mens vel en fjerdedel svarer at Ungdata har status blant politikere.

5. Bruk av resultatene fra Ungdata

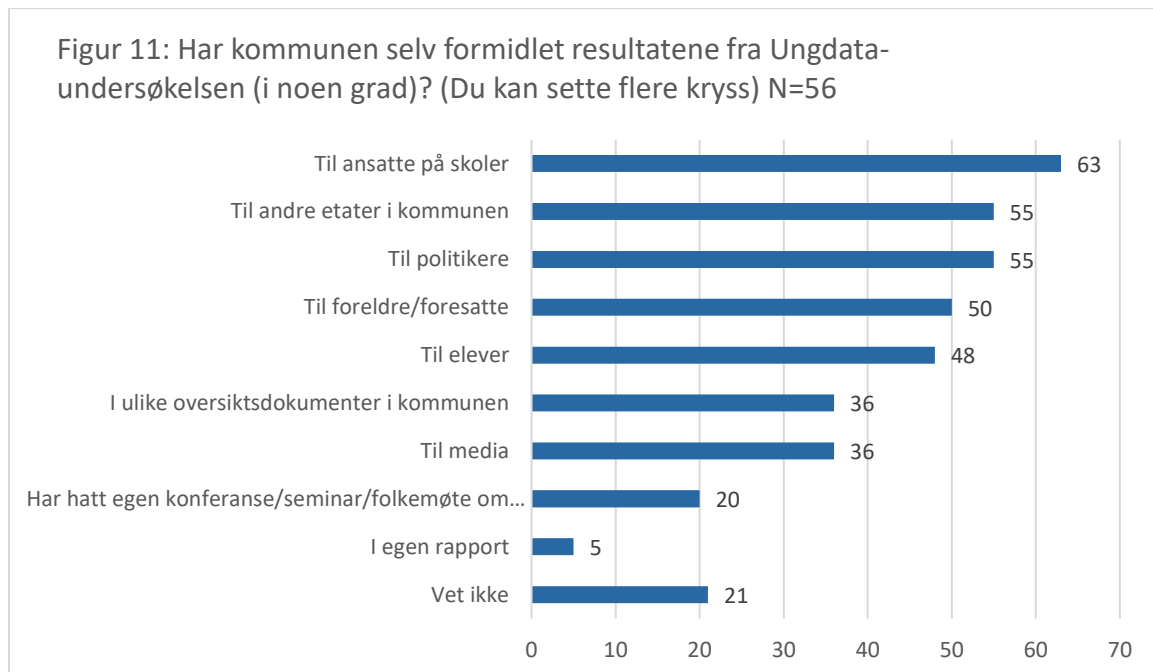
Kort tid etter Ungdatakartleggingen får koordinatoren tilsendt powerpoint-rapporter med resultater fra undersøkelsen, og rapporter som viser sammenligninger med nasjonale tall. I følge kontrakten mellom Nova, KoRus og kommunene, står kommunene fritt til å bestemme når og hvordan resultatene formidles videre. I de aller fleste kommuner har KoRus-Nord bidratt til presentasjon av resultatene. NOVA og KoRus-Nord oppfordrer kommunene til selv å formidle resultatene internt i kommunen til fagfolk, samarbeidspartnere, elever og foresatte.

Rapportene fra Ungdata gir et bredt bilde av hvordan ungdommene har det på ulike områder, og kan inngå som grunnlag i planer, strategier og tiltak på ulike områder. Undersøkelsen består av 6 temaer (se figur 12). Vi ønsket å få innsikt i hvilke tema som vies mest oppmerksomhet:

- *Har kommunen selv formidlet resultatene fra Ungdata-undersøkelsen?*
- *Hvilke tema i undersøkelsen har fått mest oppmerksomhet i din kommune?*

Formidling av resultater

Det er et poeng at resultatene gjøres kjent i kommunens etater/avdelinger, til politikere, elever og foresatte. Det er vanlig at den kommunale koordinatoren for Ungdata-undersøkelsen har en nøkkelrolle i formidlingsarbeidet.

Figur 11 viser at resultatene fra den lokale Ungdata-undersøkelsen er formidlet til ansatte på skoler i 63 prosent av kommunene, mens under halvparten av elevene og foresatte har fått resultatene presentert. 55 prosent har formidlet til politikere, og like mange til andre etater i kommunen. Media har fått resultatene i 36 prosent av kommunene og i like mange kommuner er resultatene brukt i ulike oversiktsdokumenter.

Relativt mange (21 prosent) vet ikke om resultatene er formidlet videre. Det kan skyldes at koordinatorene ikke har hånd om dette arbeidet, eller at formidlingsarbeidet ikke hadde kommet i gang da denne undersøkelsen ble gjennomført.

Koordinatorerne har kommentert at Ungdata i tillegg er formidlet til mange andre målgrupper:

«Ble presentert i Politiråd: rådmann, ordfører, politistasjonssjef og SLT-koordinator.»

«Resultatet ble presentert i kommunestyret, barne- og ungdomsrådet, i FAU og i Foreldremøter.»

«Forebyggende team barn/unge og ledere på tvers i organisasjonen (...) og funn blir brukt i noe ulik sammenheng av de respektive enheter som jobber/har ansvar for barn/ungdom på tvers.»

Resultater fra Ungdata er nyttig informasjon for politikere som skal prioritere ressursbruk i kommunen:

«Vi hadde en gruppe som fulgte opp arbeidet, da særlig i forbindelse med informasjon til utvalg og kommunestyret i kommune.»

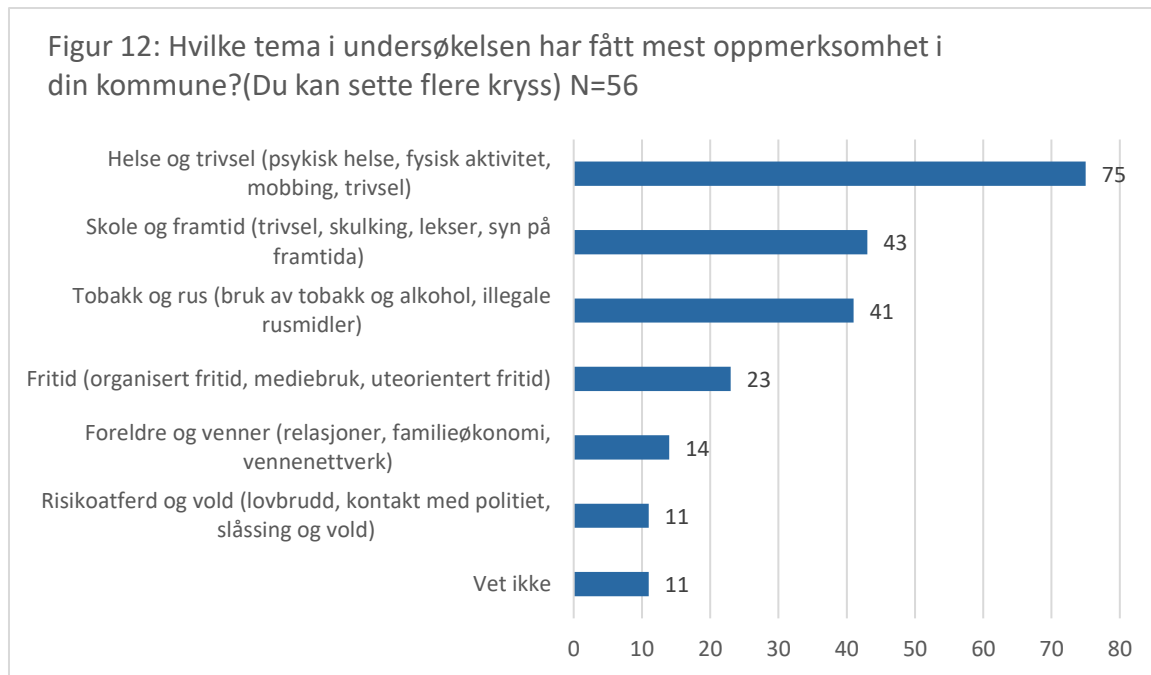
Ungdom, så vel som fagansatte og politikere er viktige mottakere av resultatene:

«Vi samlet alle elevrådsrepresentantene først til gjennomgang av nøkkeltall. De kom til rådhuset fra de to ungdomsskolene og fikk presentert data. I etterkant er undersøkelsen og funn blitt informert om i ungdomsklubben.»

Hovedinntrykket er at resultatene fra Ungdata-undersøkelsene formidles til mange ulike målgrupper i kommunen, og at Ungdata bidrar til dialog om ungdoms levekår på tvers av fag og etater i kommunen.

Oppmerksomhet på ulike temaer

I Ungdata blir elevene spurt om en rekke tema som i sum skal gi et bilde av status på folkehelseområdet for denne aldersgruppen. I de nasjonale Ungdata-rapportene har psykisk helse vært viet mye oppmerksomhet, noe også media har fokusert på. Vi spurte koordinatorene om hvilke tema som har fått mest oppmerksomhet i kommunen.

Figur 12 viser at Helse og trivsel (inkludert psykisk helse) har fått størst oppmerksomhet i kommunene, med 75 prosent. Skole og framtid, og tobakk og rus får omtrent like mye oppmerksomhet (43 og 41 prosent).

De fleste kommentarene fra koordinatorene omhandlet også psykisk helse, samt rus og sosial ulikhet:

«Spesielt psykisk helse ble satt på dagsorden.»

«(...) men rus har også hatt stor plass.»

«Sosial gradient har fått stor oppmerksomhet (...)»

Når KoRus-Nord bidrar med presentasjon av resultatene fra Ungdata, er det de samme tre temaene det fokuseres mest på, i tråd med vårt oppdrag som kompetansesenter på rusfeltet. Psykisk helse er også det temaet som media rundt om i kommunene løfter frem etter lokal gjennomføring av Ungdata.

Oppsummering

Resultatene fra Ungdata formidles til elever, foresatte, ansatte på skolene og til ulike etater i omtrent halvparten av kommunene. Flere av kommentarene tyder på at resultatene fra undersøkelsen er relevant for mange ulike faggrupper i kommunen, for politikere og politimyndigheter. Når det gjelder tema i Ungdata som vies mest oppmerksomhet i

kommunene, er det spesielt psykisk helse som peker seg ut. Også tema knyttet til skole og rusmidler gis relativt stor oppmerksomhet.

6. Veiledning og støtte til gjennomføring av Ungdata

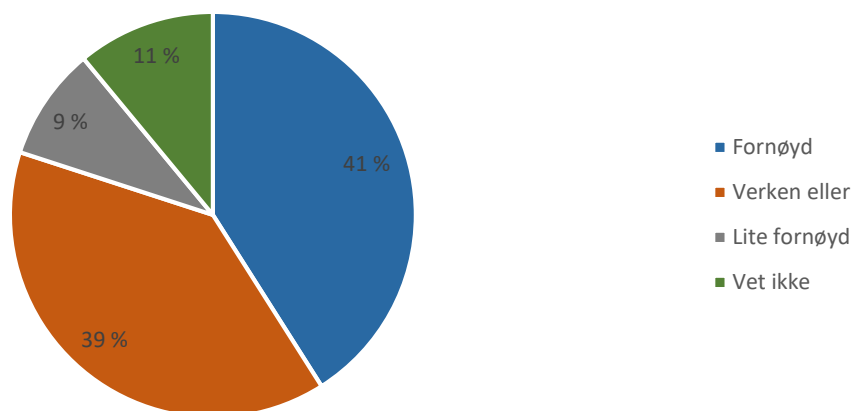
I arbeidet med gjennomføring og oppfølging av Ungdata-undersøkelsene kan koordinatorene i kommunene støtte seg til informasjon fra egen organisasjon, informasjonsmateriell fra Nova og bistand fra KoRus-Nord. I dette kapitlet presenterer vi resultater og kommentarer til følgende spørsmål:

- *Hvor fornøyd er du som koordinator for Ungdata med følgende:*
 - *Informasjon internt i kommunen om hva koordinatorrollen ville innebære?*
 - *Tilsendte dokumenter («Veileder til kommunene», «Info-skriv», «brukernavn»)*
 - *Tilsendte rapporter med resultatene etter gjennomføring av undersøkelsen*
 - *Støtte/hjelp/informasjon fra KoRus underveis i planlegging og gjennomføring av Ungdata*
- *Hva kan være nyttig for kommunen i det videre arbeidet med resultatene fra Ungdata-undersøkelsen?*

Støtte internt i egen kommune

Informasjon og støtte internt i egen organisasjon vil ha betydning for at koordinatorene skal kunne gjøre en god jobb med gjennomføringen av Ungdata.

Figur 13: Hvor fornøyd er du som koordinator for Ungdata med følgende: Informasjon internt i kommunen om hva koordinatorrollen vil innebære, N=56

Figur 13 viser at 41 prosent av koordinatorene er fornøyd med informasjonen de har fått i egen kommune om hva koordinatorrollen ville innebære. Omtrent like mange har ikke noen bestemt formening om dette.

Kommunene skal utnevne en lokal koordinator som skal ivaretar kommunens forpliktelser i Ungdata. En av koordinatorene formidler at rollen ikke har vært definert:

«Kommunen har ikke hatt noen definert koordinatorrolle for Ungdata. Skolefaglig rådgiver og folkehelsekoordinator har vært litt involvert i arbeidet (...) har hatt minimalt med tid/ressurser til å følge opp Ungdata.»

En annen savner støtte fra ansvarlig i kommunen side:

«Mer informasjon og støtte fra kommunen om hva forventningene er i forhold til videre oppfølging. Det har blitt mye «synsing» og «famling» underveis.»

I undersøkelsen spurte vi koordinatorene om de var tilfreds med sin rolle som koordinator, noe 50 prosent svarer positivt på. Ingen av koordinatorene svarte at de var svært lite tilfreds.

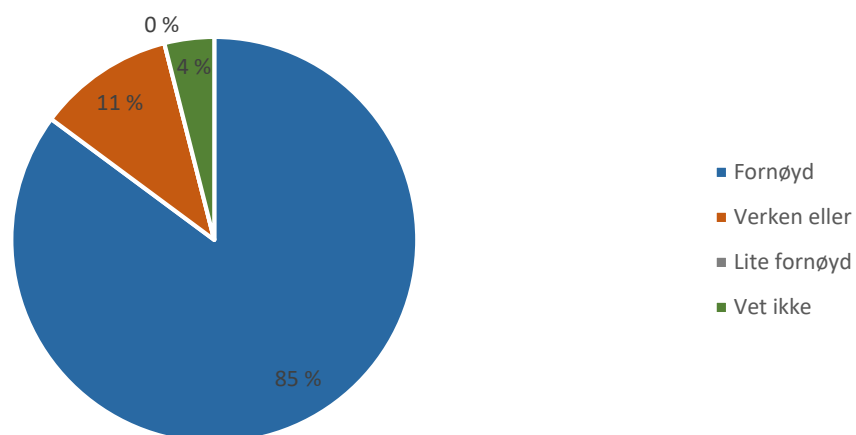
Noen av koordinatorene rapporterer altså om en viss uklarhet i egen kommune omkring Ungdata, noe som muligens kan forklares med manglende forankring av undersøkelsen.

Dokumenter og rapporter fra Nova

Nova har utarbeidet flere dokumenter til gjennomføringen av Ungdata. «Veileder for kommuner» gir kommunene retning i arbeidet. Informasjonsmateriell beskriver hvordan informasjonsarbeidet overfor foreldre og elever skal utføres, og består også av informasjonsskriv til skoler, foresatte og elever, samt brukernavn til elevene. Kommunen mottar også rapporter etter kartleggingen fra Nova.

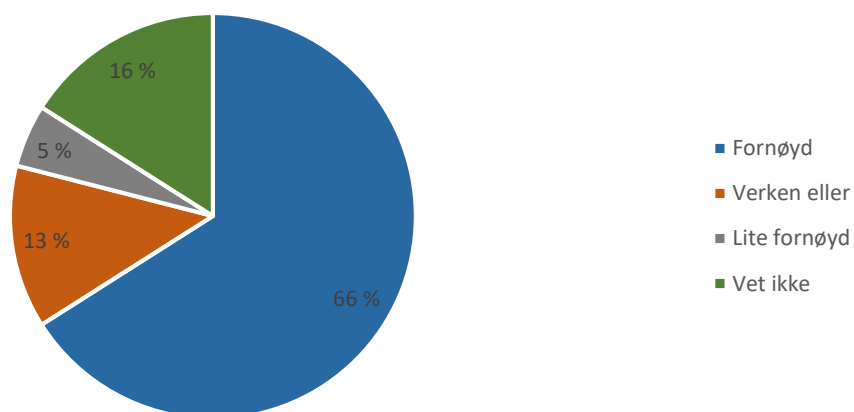
Koordinatorene er spurt om i hvilken grad de er fornøyd med dokumentene de får fra Nova.

Figur 14: Hvor fornøyd er du som koordinator for Ungdata med følgende: Tilsendte dokumenter ("Veileder til kommunene", "Infoskriv", "brukernavn", N=56

Figur 14 viser at de aller fleste (85 prosent) er fornøyd med tilsendte dokumenter som sendes Ungdata-koordinator i planleggingsfasen av Ungdata. Vi mottok ingen kommentarer til dette spørsmålet.

Figur 15: Hvor fornøyd er du som koordinator for Ungdata med følgende: Tilsendte rapporter med resultater etter gjennomføring av undersøkelsen, N=56

Figur 15 viser at 66 prosent er fornøyd med rapportene med resultater fra Ungdata som de mottar et par uker etter gjennomføring. 16 prosent svarer «vet ikke» på dette spørsmålet. Det kan være koordinatorene i kommuner som ikke har fått resultatene enda, men det kan også

være svar fra koordinatorene som kun jobber med Ungdata i planleggings- og gjennomføringsfasen.

Resultatene sendes fra Nova i powerpointfiler som noen synes er vanskelig å håndtere:

«PP filene som kommer er store, tunge og nesten umulige å jobbe videre i. Det er umulig å klippe og lime lysbilder og det gjør det utfordrende å tilpasse lysbilder til forskjellige fagmiljøer.»

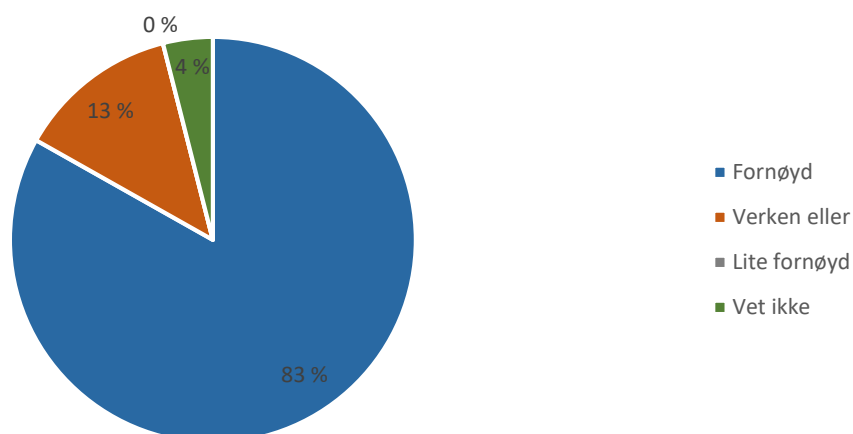
«Rapporten var i et format som gjorde det vanskelig å kopiere tabellene inn i oversiktsdokumentet. Tabellene må være enkel å kopiere inn i annen relevant planverk. Dette hadde vi hatt problem med.»

Kommentarene tilknyttet rapportene kommunen mottar fra Nova viser at datafilene med resultatene kan være uhandterlige og vanskelig å bruke videre.

Veiledning fra KoRus-Nord

KoRus–Nord sin rolle og forpliktelse i Ungdata er nedfelt i kontrakten mellom partene, og knytter seg til veiledning av kommunen om hvordan undersøkelsen skal gjennomføres og utsendelse av informasjonsmateriell og rapporter utarbeidet av NOVA. Etter nærmere avtale med kommunen deltar KoRus-Nord i drøftinger av resultatene. Vi spurte koordinatorene om fornøydhet med støtte, hjelp og informasjon fra KoRus-Nord.

Figur 16: Hvor fornøyd er du som koordinator for Ungdata med følgende: Støtte/hjelp/informasjon fra KoRus underveis i planlegging og gjennomføring av Ungdata, N=56

Figur 16 viser at 83 prosent er fornøyd med den bistand de har fått fra KoRus-Nord knyttet til planlegging og gjennomføring av Ungdata.

«Jeg har fått god veiledning per mail og telefon fra KoRus om koordinatorrollen og har ikke hatt behov for å få hjelp av andre.»

«Jeg synes dette er gjennomført på en god måte. Veldig behjelpelige KoRus-Nord folk!»

I en kommune ble det ikke avklart at koordinator skulle varsle KoRus-Nord da Ungdata var gjennomført, slik at NOVA kunne lage rapportene:

«Undersøkelsen ble ikke lukket automatisk etter gjennomføringen. Dermed kom resultatene veldig sent.»

KoRus-Nord har frem til 2017 bistått kommunene med å formidle resultatene fra Ungdata. Koordinatorere rapporterer at 68 prosent av kommunene har fått hjelp fra KoRus-Nord til formidlingsarbeidet. Koordinatorere ble spurt om de opplevde presentasjonen fra KoRus-Nord som nyttig, noe 82 prosent syntes. Det kan være flere årsaker til det:

«(...) det gir undersøkelsen mer legitimitet når det kommer noen utenfra og presenterer resultatene.»

«Det var bra at de (KoRus-Nord) ikke bare presenterte fakta, men snakket om temaene og hvilken betydning det har for barn og unge».

På spørsmål om kommunene har fått veiledning eller faglig bistand fra andre kommuner eller fagmiljøer knyttet til oppfølging av Ungdata, rapporteres det at 43 prosent har mottatt hjelp fra KoRus-Nord. En relativt høy andel på vel 32 prosent sier at de ikke har fått bistand fra noen. 4 prosent har søkt bistand fra RVTS som kan hjelpe kommunene med oppfølging av resultatene knyttet til vold.

Det kommer også fram at fylkeskommunen og fylkesmannen kan også være en støtte for kommunene i Ungdata-arbeidet:

«Vi diskuterer ofte resultatene på ulike samlinger i fylkeskommunal regi, samt møter hos Fylkesmannen.»

En overvekt av kommentarene bærer preg av at mange kommuner ikke har fått resultatene fra Ungdata og at det derfor ikke hadde vært aktuelt med faglig bistand:

«Vi jobber videre med resultatet og vil ta kontakt med ulike samarbeidspartnere etterhvert.»

Noen er ikke bevisst på at de kan be om hjelp fra fagmiljøer:

«Har hatt gjennomgang av resultatene med KoRus-Nord. Har ikke tenkt over at vi kunne be om veiledning/faglig bistand til oppfølging av Ungdata-resultatene.

Det nye samfunnsoppdraget (2015) legger føringer for styrket samarbeid mellom KoRus-ene (kompetansesenter rus) og kompetansesentre på andre fagområder om oppfølging i kommunene etter Ungdata. På spørsmål om kommunene ønsker videre oppfølging/veiledning fra kompetansemiljøer (KoRus-Nord, RKBU, RVTS, etc) i arbeidet med resultatene, svarer 66 prosent bekreftende.

På bakgrunn av svarene ovenfor, ser det ut til at det er et uutnyttet potensiale knyttet til støtte fra ulike kompetansemiljøer i regionen, i kommunenes arbeid med å ta i bruk resultatene fra Ungdata.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi fokusert på den veiledning og støtte som er tilgjengelig for koordinatorene knyttet til gjennomføringen av Ungdata-undersøkelsene. Koordinatorene er jevnt over fornøyd med de dokumentene de mottar fra Nova, og med bistanden de har fått fra KoRus-Nord. Noen av koordinatorene har svart og kommentert at de gjerne skulle hatt bedre støtte internt i egen organisasjon. Når det gjelder videre arbeid med resultatene, er det mange koordinatorene som mener det kan være nyttig med hjelp fra KoRus og andre kompetansemiljøer. Det er også mange som ønsker erfaringsamlinger og fagkonferanser om temaer i Ungdata.

7. Anbefalinger til fremtidig gjennomføring av Ungdata

Arbeidet med spørreundersøkelsen og rapporten har gitt KoRus-Nord nyttig kunnskap om Ungdata i kommunene. På bakgrunn av denne undersøkelsen, og erfaringer fra arbeidet med Ungdata i nordnorske kommuner, gir vi her noen anbefalinger til kommuner som skal gjennomføre Ungdata for første gang, eller gjenta kartlegging:

Følge retningslinjene i kontrakten: Avtalen mellom kommunen, Nova og KoRus gir retning i arbeidet og inneholder gode tips til Ungdata-arbeidet. Det er også nødvendig og nyttig å forholde seg til «Veilederen til kommuner» og annen informasjon fra Nova og KoRus.

Valg av Ungdata-koordinator: Ungdata-koordinatorene er plassert i en sentral rolle i gjennomføringen av Ungdata-undersøkelsene. Undersøkelsen favner bredt, noe som medfører at koordinatorene må kunne arbeide på tvers av helse-, sosial- og

oppvekstområdet i kommunen. Om koordinator ikke er en leder, bør den ha kort vei til overordnet ledelse for å sikre at koordinator har nok autoritet til å utøve rollen.

Arbeidsgruppe: Organisering i tverretatlige arbeidsgrupper er hensiktsmessig for å sikre bred oppslutning og kontinuitet i arbeidet med Ungdata. Ei arbeidsgruppe kan gi koordinator støtte og legitimitet knyttet til sentrale deler av prosessen:

- Avklare hvilke etater og aktører som skal involveres
- Bestemme om, og i så fall hvilke tilleggsspørsmål som skal tas med i undersøkelsen. Til dette ligger det en vurdering av hva man trenger data på, og hvordan funnene skal følges opp
- Sette tidspunkt for gjennomføring, så tidlig på året at resultatene kan jobbes med før sommerferien

Planforankring: Planforankring kan også være en faktor som kan gi arbeidet legitimitet. Resultatene i denne rapporten viser at Ungdata i mange kommuner mangler forankring i ledelse og planer, noe som kan påvirke kvaliteten på gjennomføringen og bruk av kunnskap som undersøkelsen gir.

Erfaringen fra KoRus–Nord sitt arbeid med Ungdata er at undersøkelser som er knyttet til planprosesser (rusmiddelpolitisk handlingsplan, folkehelseplan osv.) bidrar til mer systematikk i gjennomføringen, og det blir tydeligere hva kartleggingen konkret kan brukes til. Forankring i planprosesser kan også være koblingen som trenges for å nå det politiske nivået i kommunen.

Ungdomsinvolvering: Ungdom bør involveres i hele prosessen med Ungdata, fra planlegging til bruk av resultatene. Det er forskjell på å være informert og involvert. Kommunen må vurdere hvordan ungdom kan medvirke, via formelle organer som ungdomsråd, eller på annet vis. Erfaringen er at kommuner som systematisk lar ungdom medvirke i saker som angår dem, også inkluderer ungdom som naturlige samarbeidspartnere i Ungdata. De kommunene som ikke involverer ungdom i Ungdata, oppfordres til å innhente kunnskap og erfaringer fra de kommunene som arbeider mer systematisk på dette området.

Informere om resultatene: Resultatene fra Ungdata bør bringes tilbake til ungdom og deres foresatte i en eller annen form. Kommunene må ta stilling til hvem som skal få informasjon om resultatene, og hvordan det skal gjøres. Ungdom, foresatte, etatsledere, fagpersonell internt, samarbeidspartnere eksternt, politikere og media er aktuelle mottakere og aktører i formidlingsarbeidet.

Bruk av resultatene fra Ungdata: Intensjonen med Ungdata fra myndighetenes side er at det skal være et bidrag til oversiktsarbeidet i kommunene. Kartleggingen gir kommunene data på *deler* av utfordringsbildet tilknyttet ungdom. Det er derfor viktig at kommunene bruker Ungdata som en av flere kilder til kunnskap om ungdommenes oppvekstvilkår. Satsinger, tiltak og tilbud bør iverksettes på bakgrunn av de utfordringene som samlet sett peker seg ut.

Litteraturliste

Bakken, A. (2016). *Ungdata 2016 - Nasjonale resultater* (NOVA- rapport nr. 8/16). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Helsedirektoratet (2013). *God oversikt – en forutsetning for god folkehelse. En veileder til arbeidet med oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer* (Veileder, IS-2110, 10/2013). Oslo

Lovdata. (2017). *Plan og bygningsloven*, hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Meld.St. 19 (2014-2015) *Folkehelsemeldingen – mestring og muligheter*. Oslo: Helse og omsorgsdepartementet.

Nova. (2016). *Veileder for kommuner*, hentet fra <http://www.ungdata.no/Om-undersoekelsen/Informasjon-til-kommunar>

Kompetansesenter rus, Nord-Norge (KoRus-Nord) er ett av syv regionale kompetansesenter innen rusfeltet i Norge og arbeider på oppdrag fra Helsedirektoratet.

KoRus-Nord er organisatorisk tilknyttet Psykisk helse- og rusklinikken ved UNN, og er lokalisert i Narvik.

KoRus-Nord skal sikre ivaretagelse, oppbygging og formidling av rusfaglig kompetanse, og gjennom dette bidra til å oppfylle nasjonale mål på rusfeltet i Nordland, Troms og Finnmark.

Hovedmålgruppen for vårt arbeid er kommunalt ansatte.

Vår primære rolle er å styrke praksisfeltet ved å utvikle forståelse, og formidle og implementere forsknings- og/eller kunnskapsbaserte strategier innen kjerneområdene Rusmiddelforebygging/ folkehelsearbeidet, tidlig intervensjon og rusbehandling. Som et ledd i dette har vi også som nasjonal funksjon å drifte og videreutvikle nettressursene forebygging.no og kommunetorget.no.

Vi samarbeider blant annet med sentrale fag- og forskningsmiljøer nasjonalt og regionalt, landets øvrige KoRus'er, Helse Nord, fylkesmannsembeter regionale rusfora og fylkeskommunene.

